Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa de casibus conscientiae

Astesanus <de Ast>

Venedig, 18.III.1478

Incipit proemium presentis summe de casibus

urn:nbn:de:bsz:31-310618

Visual Library

Jn noïe dñi amen. Jncipit ſūma de caſibꝰ per fratrem Aſteranum de ordine fratruꝫ minoꝝ cōpilata ad honorē dei imortalis ⁊ diligentem exhortationē dñi Johānis gaietani diaconi cardinalis ſcī Theodori. Premittitᷣ in pmis lr̄e fr̄is Aſterani. in qbus p̄cibus dñi cardinalis obtēperari pollicetᷣ. ſubnectitᷣ lr̄e dñi cardinalis in quibus fratri Aſterano de tam digno labore ſūpto regratiatur.

R Euerēdo in xp̄o pr̄i ⁊ dño domino Johāni gaietano de vrbe diuina ꝓuidentia digniſſimo ſacroſāncte romane eccleſie ſancti Theodori diacono cardinali. frater Aſteranus de aſt de ordine fratꝝ minoꝝ eiꝰ humilis ſeruꝰ reuerentiā ſuiqꝫ recōmendationē in dño debitā ⁊ deuotam. Cū iam elapſo multo tp̄e benignitati vr̄e placuerit me ad ꝑficiendum collectionē quā inchoauerā de caſibꝰ: vr̄is lr̄is exhortari. Ecce venerāde pater ⁊ dñe veſtrā dignatā exhortationē reuerentᷣ ſuſcipiens: ⁊ auctoritatis vr̄e ſublimis fauorē adeſſe mihi ꝓſpiciēs: collectionē candē cū auxilio dei ꝓut ei miniſtrare mihi placuit ⁊ tenuitas mea ſciuit ⁊ potuit conſūmaui. Digne igitᷣ vobis eam attribuo ⁊ aſcribo ſimulqꝫ ipſam ꝓuidētie vr̄e cōmitto examinandā corrigendā ⁊ ſupplendā. ⁊ ſi veſtra diſcretio iudicauerit in noticiā alioꝝ publicā deducendā. ꝓmptꝰ ſp ⁊ paratus ero in oībus ad vr̄a bn̄placita ⁊ mandata. Ualeat ſp p̄clalitas magnificentie vr̄e ad dei honorē ⁊ eccleſie ſue ſcē edificationem. data Jan̄. Anno dñi Milleſimo. ccc xvij.

¶ Jncipiūt littere p̄dicti dñi cardinalis ad ipſū fratrem.

V Enerabili ⁊ religioſo viro amico chariſſimo fratri Aſterano de ciuitate aſtēſi ordinis fratꝝ minoꝝ Johannes miſeratiōe diuina ſcī Theodori diaconuſ cardinalis ſalutē ⁊ ſincere dilectionis affectū. Librū veſtꝝ opus qppe laudabile: quē nobis veſtra ſinceritas deſtinauit: leto vultu gratoqꝫ corde recepimus. cuius cōpoſitio adeo ſuū cōmendat actorē ꝙ aliene laudis cōmendatiōe nō eget. Oſtenditᷣ nāqꝫ ſciētie in eius lectiōe ꝓfūditas. ingenij in ſui examinatiōe ſubtilitas. ac verboꝝ in ſui ꝯſideratione maturitas demōſtratᷣ. Et quidē nō ſine multa ipſius laude opus extollitᷣ cōditoris q velut bonꝰ hō de bono theſauro ſuo profert bona ad laudē dei ac vtilitatis publice incrementuꝫ. Dignis ḡ in dño laudibꝰ vr̄e laudamꝰ bonitatis multiplicis claritatem. q̄ ſic lucē nititᷣ oībus ꝙ ſingulis ſe exhibet ꝓfuturā. Qua ꝓpter dilectiōi veſtre gratiaꝝ plenas referimꝰ actiōes: toto cordis affectu: quod ꝓ vobis gratū poſſumꝰ offerentes. valete in dño.

Jncipit proemiū p̄mis ſūme de caſibus.

B Onoꝝ laboꝝ glorioſus eſt fructus Sap. 3º. Nullus aūt labor eſt illo labore melior q aīaꝝ ſaluti ꝓficit. Uñ ⁊ tali labore filiꝰ dei in pſona ꝓpria laborauit. ſm illud Yſa. p̄ caº. Laboraui ſuſtinens. quicqd. n. i aſſūpta humilitate geſſit dixit ⁊ ſuſtinuit. pro ſalute hūani generis fecit. ſm illud Luc. 19º. Uenit filiꝰ hoīs q̄rere ⁊ ſaluū facē qḋ pierat. Huiꝰ ḡ laboris potiſſime glorioſus eſt fructus qa p̄cipue diue fruitiōis ē meritoriꝰ. Conſiſtit aūt hꝰmodi labor i facto ſcē vite ⁊ verbo ſane doctrine. ſcōm illud Math. 5º. Qui autē fecerit ⁊ docuerit hic magnus vocabitur in regno celoꝝ. Ego aūt frater Aſteranꝰ de ordine minoꝝ minimꝰ fateor ad talē laborē me tam ratiōe vite ꝗꝫ rōne ſcie minꝰ idoneū eē. ſꝫ tn̄ cupiens conſulere penurie mee. ut ſic ſaltem in modico p̄dicti fructus glorioſi poſſem particips fieri. exēplo Ruth paupcule moabitis ingrediens alioꝝ agros: doctoꝝ. ſ. magnoꝝ ſcripta ſtudendo diligentᷣ: opportuno tp̄e ꝑ plures annos ex ipſis quaſi ſpicas aliq̄ magis vtilia de oī materia qōnū ſacre ſcripture ꝓut deus mihi dedit ⁊ exiguitas mea valuit collecta in vniꝰ ſumme ꝑ octo libros diſtincte breuiando ſeriē ordinaui. Poſtmodū vo exhortatiōe venerabilis patris ⁊ dñi ſup̄ memorati ⁊ etiā pluriū bonoꝝ fratꝝ admodū incitatuſ: ex ſupradicta collectione illa tn̄ q̄ ꝑtinebant ad ꝯſiliū in foro conſcie tribuēdū extraxi ⁊ ſiq̄ alia puta de virtutibꝰ ul' alijs inſerui illa gratia ꝯtinuande materie uel maioris euidentie breuiter agnotaui: atqꝫ in hunc modū ſūmam de caſibus deo auxiliāte cōpilaui. ¶ Pius igitur lector ſiq̄ vtilia. ſiq̄ laudabilia. ſiq̄ ſibi grata in ip̄a repiat. deo largitori bonoꝝ oīuꝫ ⁊ venerabilibꝰ antecefforibus noſtris doctoribꝰ ex quibꝰ accepi. ⁊ p̄cipue dño p̄noiato correctori eiꝰ attribuat. ⁊ grā̄s vberiores fidelitᷣ agat.

G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ꝓ me ſo qui ⁊ ſi nihil aut paꝝ de meo ibi poſui. laborẽ tñ incredibilem alioꝝ dicta colligendo ⁊ ordinando pertuli: apud deũ intercedat: ut meo ſudori viciſſitudinem i celeſti patria miſericordit̃ reddat.

¶ Sciendũ aũt ꝙ doctores venerabiles ex quoꝝ ſcriptis collectionẽ ꝑdictã ſũpſi in ſacra ſcriptura de ordine meo fuerunt multi: ꝓcipue tñ iſti. ſ.

Frater Alexander de anglia: qui qñ fuit ordinẽ ingreſſus erat magiſter legẽs actu ſacram ſcripturam pariſius ſuper omnes temporis ſui famoſus.

Frater Bonauentura etiã famoſiſſimus tp̃e ſuo qui fuit multo tẽpore miniſter generalis ⁊ poſtea cardinalis.

Frater Guill's anglicus de mara.

Frater Gualter⁹ q̃ fuit ep̃s pictauenſis.

Frater Richardus de media villa.

Frat̃ Iohanes ſcotus famoſiſſim⁹ ⁊ ſubtiliſſimus.

Frater Alexander de alexandria q̃ fuit etiam miniſter generalis quẽ ut diſcernat̃ a pͥmo Alexandro ꝯgnomino lombardũ ⁊ illũ primũ ꝯgnomino anglicũ. De alio aũt ordine fuerũt duo. ſcʒ de ordine predicatorum.

Frater Thomas de aquino etiã famoſiſſimus.

Et frat̃ Petr⁹ de tarentaſio q̃ fuit ẽt papa

Aliqua etiam accepi de quotlibetis magiſtri Henrici de gandano.

Doctores vo iuriſcanonici ex qb⁹ ꝑlima ſũpſi fuerũt iſti. ſcʒ.

Bernardus compilator apparatus ordinarij decretalium.

Innocentius papa quartus qui fecit apparatum decretalium.

Hoſtienſis. Goffredus quoꝝ vterq; fecit ſũmam ⁊ apparatum.

Guilhelmus durandi qui fecit ſpeculum iudiciale ⁊ repertoriũ.

Garſias qui fecit apparatũ ſup. 6. decre.

Gregl. x.

Iohãnes andree qui fecit apparatum ſup 6. decre.

Bartholomeus brixienſis qui fecit apparatum ſuper decre.

Raymũdus. Et rodonenſis qui fecit apparatum ſup ſũmã raymũdi.

Attendendũ aũt ꝙ qñ hic allegat̃ Hoſtienſis. vel Goffredus ſimpliciter non nominando ſũmã vel apparatũ eius: debet intelligi ꝙ illud ad quod allegatur in eiuſ ſũma ponitur. ¶ Item qñ allegat̃ Hoſti. vel Goff. vel Ray. ⁊ nõ ſignatur ſũme locus in quo ponitur illud ad quod allegat̃ intelligi debet ꝙ ponit illud in eodem ti. ſũme ſue: in quo titulo ponitur in hac ſũma

¶ Sciendũ etiaʒ ꝙ in allegando gloſas Berñ. ſepe appoſui aliquã litterã alphabeti ut ſignificetur ꝑ eam ꝙ illa gloſa obtinet illũ numerũ inter gloſas euſdẽ capli. quotũ numeꝝ obtinet illa littera inter litteras alphabeti. ¶ Nonnulla etiã accepi de ſũma Azonis. ⁊ de ſumma Rolandina notarie ⁊ apparatu eius. ⁊ de inſtituta ⁊ apparatu eius. ⁊ de tabula iuris fris Iohannis ſaxonie de ordine minoꝝ. ¶ Notandũ inſuper ad maiorem euidentiã ꝙ h̃ collectio ſiue ſũma de caſibus diſtincta eſt in octo libros partiales non multũ ſe inuicem in magnitudine excedentes: ut illud quod lector queſierit inuenire facili⁹ poſſit.

In quoꝝ ꝓ agit̃ de diuinis ꝑceptis.

In 2.º de virtutib⁹ ⁊ vitijs.

In 3.º de ꝯtractib⁹ ⁊ volũtatib⁹ vltimis.

In 4.º de ſacramentis in cõi. ⁊ in ſpãli de baptiſmo ꝯfirmatiõe ⁊ eucbariſtia.

In 5.º de pñia ⁊ vnctiõe extrema.

In 6.º de ordinis ſacramẽto.

In 7.º de cenſura eccleſiaſtica noĩe cui⁹ intelligitur ſententia excõicationis interdicti ⁊ ſuſpenſionis ⁊ de depoſitione.

In octauo de matrimonio.

Et ſubiũgitur ad euidentiam toti⁹ operis de ſignificatiõibus verboꝝ iuris: vbi etiã tradit̃ modus allegãdi iura canonica. ⁊ ciuilia in vocabulo iuris corpus. Deinde ſubditur ordinatio tituloꝝ decretaliũ. ⁊ libroꝝ legaliũ ſm ordinem alphabeti. ſignatur etiam ibidem ſimul qui ſũt ti. decre. de quoꝝ materijs agitur in hac ſũma. Quilibet aũt libroꝝ hoꝝ diuiditur i plures ti. ⁊ quilibet ti. ut in pluribus diuidit̃ in plures articulos. articulus vo aliqñ continet plures queſtiones ⁊ plura notabilia. Illa n. que tradũtur ibi ponitur aliqñ ꝑ modũ queſtiõis. aliqñ per modum notabilis. Et quidem qñ queſtio ibi ꝓponitur aliq̃ q̃ſi ſꝑ ſtatim imediate reſponſio ſequitur. ⁊ deinde qñq; aliqua contra reſponſionẽ apparens dubitatio breuiter remouet̃. Pro confirmatione vo reſponſionis ſꝑ auctoritas aliqua vel ratio vel ius aliquod adducitur. ſed multiplicatio auctoritatũ vel iuriũ vel rationũ gratia breuitatis deuitat̃. niſi forſan interdum materie difficultas vel ambiguitas hoc requirat. ſicut h̃ oĩa infra clarius patere poſſũt ſagaci lectori.

Ad hoc moneo ut in pncipio ti. ſp prima littera fiat magna de minio ⁊ azuro. ⁊ i pncipio cuiuſlibet articuli niſi forte pmi. fiat paragraphus i ſignis ſiue duplex ſeu cū aliquibus floribus ut initiū articuli facilius diſcernatur. queſtiones vo pncipales ⁊ notabilia pncipalia a capite linee inchoentur. ⁊ in eaꝝ iitio fiat paragraph⁹ ſimplex. ita ꝙ ſit vltra lineam ꝓtenſus i medio per longitudinem colūne. Et ſi oporteat aliū fieri paragraphū in pncipio linee. infra pdictam lineam fiat. ⁊ fiat paragraphus ſp vbi eſt ſignatus in exemplari.

Iſti ſūt tituli primi libri hui⁹ ſūme q̄ ē de diuis pceptis. ſ.

De lege diuina. .i.
De preceptis in cōi. .ij.
De pceptis decalogi in cōi. .iij.
De expoſitione pmi precepti. .iiij.
De latria quid eſt ⁊ quomodo differt a theuſebia ⁊ dulia. .v.
De actibus latrie. .vi.
De ſuperſtitione in cōi. .vij.
De ſupſtitiōe cult⁹ indebiti veri dei. viij.
De idolatria. .ix.
De diuinatiōe ⁊ ei⁹ ſpēb⁹ i cōi. .x.
De cognitōe demonū reſpcū futuroꝝ. xi
De impſſione aſtroꝝ circa quam quidā mathematici errant. .xij.
De diuinatione p ſomnia. .xiij.
De ſortilegijs. .xiiij.
De multiplicibus obſeruantijs ſuperſtitioſis. .xv.
De tēptatione q̄ de⁹ tēptat. .xvi.
De ſecūdo precepto. .xvij.
De iuramento. .xviij.
De periurio. .xix.
De voto. .xx.
De adiuratione. .xxi.
De tertio pcepto quod eſt de obſeruantia ſabbati. .xxij.
De ferijs. .xxiij.
De quarto precepto quod eſt de parentibus honorandis. .xxiiij.
De qnto pcepto. ſ. non occides. .xxv.
De iiurijs corporalibus alijs ab homicidio. .xxvi.
De duello. .xxvij.
De torneamentis. .xxviij.
De bello. .xxix.
De treugis. .xxx.
De ſexto pcepto. ſ. nō mechaberis. xxxi.
De ſeptimo pcepto. ſ. non furtum facies vbi pmo de rapina. .xxxij.
De furto ꝓprie ſumpto. .xxxiij.
De ſacrilegio ꝓut eſt ſpēs furti. .xxxiiij.
De furto interptatiuo. .xxxv.
De octauo precepto vbi primo de mēdacio. .xxxvi.
De falſo teſtimonio ⁊ teſtibus. .xxxvij.
De iudicibus ⁊ eoꝝ officialibus. xxxviij
De aduocatis. .xxxix.
De accuſatoribus. .xl.
De accuſatis. .xli.
De falſarijs. .xlij.
De duobus vltimis pceptis qbus ꝓhibetur ꝯcupia alienaꝝ vxoꝝ ⁊ reꝝ. .xliij.
De preceptis euangelicis regulantib⁹ circa operanda ⁊ vitanda. .xliiij.
De preceptis euangelicis regulantib⁹ intentionem. .xlv.
De lege humana ſcripta. ſcʒ de ꝯſtitutionibus. .xlvi.
De lege humana non ſcripta. ſcʒ de conſuetudine. .xlvij.

Incipit liber primus de lege diuina. Titulus primus.

Dicturi ergo i hoc pmo libro de decem preceptis moralibus: de diuina lege: i qua ipſa continent̄ breuiter aliqua pmittemus. Et p̄ de eius neceſſitate. 2° de eius diſtinctione. 3° de veteris legis obligatione. Circa primum ſciendum ꝙ ad directionem humane vite neceſſariū fuit habere legeʒ diuinā ꝓpter tria. p̄ ꝓpter excellentiā finis hominis. Nam per legem dirigitur homo ad actus ꝓprios in ordine ad finem vltimū. ⁊ ſi hō ordinaretur tm̄ ad finem qui non excederet ꝓportionem naturalis facultatis hois non oporteret ꝙ haberet aliquod directiuū ex parte rationis ſupra legem naturalem ⁊ legem humanam que ab ea deriuatur. ſed quia homo ordinatur ad finē beatitudinis eterne que excedit ꝓportionem naturalis facultatis humane. iō neceſſe fuit ut dirigeretur etiam ad ſuū fineʒ lege